

 Máté J. György

A kényszerű elkülönültség zenéi Satoko Fujii új utakon

Satoko Fujii-ről keveset mondunk, ha kiemelkedő japán zongoristának nevezzük. Pontosabb a nemzetközi avantgárd mezőny egyik legeredetibb előadójaként határozni meg: eddigi életműve méretében is hatalmas (közel száz albumból áll), minőségében pedig egyedülálló. A pandémia idején is aktívan dolgozott, az utóbbi hónapokban négy lemezt tett közzé.

Pályája negyed évszázada alatt Fujii akkora oeuvre-t hozott létre, mint más zenészek 50-60 év alatt. Lemezeit kritikusai hozsannák kísérték: a *Cadence Magazine* bírálója „a free jazz Ellingtoná”-nak nevezte; a *New York Music Daily* cikkírója szerint „Fujii egyszerűen korunk egyik legjelentősebb zeneszerzője”. Van, aki szerint „zenei samuráj”, és „Művei a szépség olyan szintjére jutnak, mely túl van bárminő megírt vagy rögtönzött zenén”. Más úgy látja, „Fujii inkább nevezhető bűvésznak vagy varázslónak, semmint muzsikusnak”. Megint más pedig leszögezi: „Fujii-t feltétlen hallgatni kell mindazoknak, akiket érdekel a jazz jövője”. Kicsit tényszerűbben: 1996-os pályakezdése óta a japán muzsikuss számos alkalmi és néhány állandó kisenekart irányított. Kiemelkedik ezek közül a Mark Dressert és Jim Blacket magába foglaló trió (1997–2009), valamint egy elektromos avant-rock kvartett. Emellett rendszeres duójátékos és alkalmilag saját big bandjét vezeti. A *Down Beat* 2019-es kritikusi szavazásán előkelő helyezést kapott a nagyzenekar-vezetők listáján.

A japán zongoristával kapcsolatban gyakran idézik ars poeticáját, miszerint olyan zenét szeretne létrehozni, amelyet még soha senki se hallott. Legutóbbi lemezein minden jel szerint sikerült megvalósítania emez elképzelését. A pandémia alatt kénytelen volt elkülönülten dolgozni kobei otthonának kis zeneszobájában. Eredeti terve az volt, hogy apró, preparált zongorán játszott improvizatív töredékekből állít majd össze egy hosszabb, patchwork-szöttekre emlékeztető kompozíciót. Az új szólószöveg-előadás valóban egy-egy zenei ötletre épülő fragmentumokból állt össze, mégis egészen más lett, mint korábbi zongoradarabjai: ezúttal kettős improvizáció hozott létre egy-egy darabot – nemcsak maguk a töredékek voltak rögtönzöttek, hanem az összeállításuk is. Fujii úgy komponálta meg a művek szerkesztését, hogy Lego-kockákként rakosgatta össze a darabjaikat, de olyan művészi érzékkel, hogy a hallgató ne ismerhessen rá a keletkezés mikéntjére. Improvizatív eljárásai igen változatosak, van, hogy filc végű ütökkel dörzsöl mély zongorahúrokat, máskor evőpálcikákat ejt a húrokra. Mivel a fragmentumok nagy része szünet nélkül követi egymást, eldönthetetlen, milyen részecskék voltak az eredeti építőkövek. Így állt össze a 2021 márciusában keletkezett, két patchwork-kompozícióból álló, mintegy háromnegyed órás *Piano Music*. Ám a lemezen hallható szerzemények eltérő karakterűek. A *Shiroku* (Fehér) című darabot kitarított hangok tartják össze, ezek kapcsolnak egybe különös és egyedi hangokat és hangzásokat, olyan láncként, melynek minden szeme eltér a többitől. A kapcsolódások logikáját a hallgatónak kell felfedeznie. A *Fuwarito* (Lágyan) ezzel szemben áradó, majd elpihenő hullámmintákra épül. A frázisok itt ritmikusabbak és rövidebbek.

A vírusveszély meggátolta Fujii tavalyra tervezett európai turnéját, melyen nagy szerep jutott volna a Berlinben élő Taiko Saito ütőssel való duóinak. A két japán művész már

korábban dolgozott kettesben egy stúdiólemezen (*Beyond*). Személyes találkozás híján hangfile-okat cseréltek. Jellemzően Fujii improvizációi képezték a kontinenseken átnyúló duók alapját, Saito pedig vibrafonon vagy marimbán gondolta tovább a műveket. Hol egyszerű rögtönzéssel, hol korábban már felvett anyagainak frissített változataival. Fujii hasonlóan járt el Saito file-jaival. Férje tanácsára alkalmasint énekhanggal fejlesztette tovább az ütős zenei alapsejtjét. A *Finite and Infinite* című darabban például a *Piano Music*-on bevált „Lego-módszert” alkalmazta. Az így kialakult *Underground* album ismét a páratlan zenék közé sorolható: a két művész közös meditációiban feloldódik a zörejek és a zenei hangok közötti határvonal, de megkomponáltság és spontaneitás fogalma is értelmét veszti a vizionárius előadásokban, melyek egy csodálatos, szürreális utazásra emlékeztetnek.

Az *Underground* 2021. november 19-én jelent meg, akár csak Fujii legfrissebb triólemeze, a *Mosaic*. Ez az album immár valós időben készült a pianista This Is It! triójával, de úgy, hogy az együttes harmadik tagja, Takashi Itani dobos a felvétel idején mintegy 400 km-re tartózkodott Fujii-tól és férjétől, a trombitás Natsuki Tamuratól. A trió fittyet hányva a messzeségnek a pandémia kezdetétől rendszeresen gyakorolt: rájöttek, hogy a „távolsági hangrögzítés” megélesíti az egymásra figyelést, mely egy közös stúdióban a lélegzéshez hasonló természetességgel jellemzi a muzsikuskok interakcióit. Így a szokásosnál is koncentráltabb lett a trió játéka: zenéjük sokkal jazzesebb Fujii kísérleti albumainál, akár „klasszikus” free zenének is nevezhetjük, ami a tavaly nyáron rögzített lemezen történik. Itani elsősorban dobos, de a *Dieser Zug* című számban vibrafonosként mutatkozik be. A három hangszeres energiabombái (*Habana's Dream, 76RH*), máskor pedig sötét tónusú hangkölteményei (*Sleepless Night*) arról győzik meg hallgatóikat, hogy a triót élőben lenne a legnagyobb élmény meghallgatni.

Az idén februárban a piacra került *Thread of Light* a négy lemez közül a leghagyományosabb értelemben artisztikus. Itt a magyar-amerikai Eastern Boundary Quartetből is jól ismert Joe Fonda bőgőssel kollaborál Fujii – emlékezetes perceket szerezve hallgatóinak. A pianista eredetileg szólódaraboknak szánt műveit heteken keresztül tanulmányozta a bőgős egy másik földrészén, majd arra a következtetésre jutott, hogy van elég tér e számokban a rögtönzött bőgőszólamnak is. Fujii lelkesen üdvözölte az első elkészült kísérletet, mely méltó folytatása volt négy korábbi közös albumuk anyagainak. Fonda soundja lebilincselő, kettejük összjátéka pedig olyan invenciózus, hogy eszünkbe se jut a felvételek „személytelensége”. A változatos kilenc szám között akad experimentális-minimalista etűd (*Reflection*), a *Between Blue Sky and Cold Water* pedig arról nevezetes, hogy Fonda itt próbálja ki magát életében először gordonkán. Színek, textúrák és különleges játéktechnikák két nagymestere hallható itt együtt – reméljük, nem utoljára.